

- Martines–Alvarez, R. M., Morales, A. E., Sanz, A. (2005). Antioxidant defenses in fish: biotic and abiotic factors / *Rev. Fish Biol. Fish.* 15, 1. 75 – 88. (in Ukrainian).
- Storey, K. B. (1996). Oxidative stress: animal adaptations in nature / *Bras. J. Med. Biol. Res.* 29, 1715–1733.
- Bykhovskaya–Pavlovskaya, E. Y. (1985). *Parazity ryb. Rukovodstvo po izucheniyu.* – L.: Nauka, 121. (in Russian).
- Bauera, O. N. (1987). *Opredelitel parazitov presnovodnykh ryb fauny SSSR: V 3 t. / Pod red. O. N. Bauera.* – Leningrad: Nauka, T. 3: Paraziticheskie mnogokletochnye. 2, 584. (in Russian).
- Stalnaya, I. D. (1977). *Opredelenie dienovnykh konvugatov / Sovremennye metody v biokhimii; pod red. V. N. Orekhovicha.* – M: Meditsvna. 63–64. (in Russian).
- A.s. № 1084681 SSSR. MKY G № 33/48. *Sposob opredeleniya hidroperekisei lipidov v biologicheskikh tkanyakh / Myronchik V. V. (SSSR).* – № 3468369/28 – 13; zayavl. 08.07.82; opubl. 07.04.84. Bvul. № 13. (in Russian).
- Korobejnikova, E. N. (1989). *Modifikatsiya opredeleniya produktov perekisnogo okysleniya lipidov v reaktsii s tiobarbiturovoi kislotoi / Lab. delo.* 7. 8–9. (in Russian).
- Dubinina, E. E., Salnikova, L. YA., Efimova, L. F. (1983). *Aktivnost i kofermentnyj spektr SOD érvtrosvytov / Lab. delo.* 10. 30–33. (in Russian).
- Moin, V. M. (1986). *Prostoi i spetsyficheskij metod opredeleniya aktyvnosti hlutationperoksidazy v érvtrosvytakh / Lab. delo.* 724–727. (in Russian).
- Korolyuk, M. A., Ivanova, L. I., Mavorova, I. G., Tokarev, V. E. (1988). *Metod opredeleniya aktyvnosti katalazy / Lab. delo.* 1, 16–18. (in Russian).

Стаття надійшла до редакції 19.04.2016

УДК 619:616.993.192.1:636.592(477.8)

Мазур І. Я., здобувач *©

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького

ПОШИРЕННЯ ЕЙМЕРІОЗУ ІНДИКІВ У ГОСПОДАРСТВАХ ЗАХОДУ УКРАЇНИ

За результатами проведених копроскопічних обстежень у господарствах Івано–Франківської, Чернівецької та Львівської областей встановлено інвазованість індиків еймеріями. Еймеріоз реєструвався у 88,9 % фермерських та 100 % присадибних господарств. Середня екстенсивність інвазії (ЕІ) еймеріями у господарствах західних областей України склала 17,3 %, за мінімальних та максимальних показників інтенсивності інвазії (ІІ) – 100–78300 ооцист у 1 г посліду (ОГП). Інвазованість індиків була вищою в присадибних господарствах, в яких птахи утримуються з недотриманням ветеринарно–санітарних та гігієнічних умов (середня ЕІ=42,9 %; максимальна ІІ=78300 ОГП). Нижчі показники екстенсивності та інтенсивності інвазії еймеріями зафіксовано у комерційних фермерських господарствах: середня ЕІ становила 7,1 %, максимальна ІІ – 14700 ОГП. У обстежених індиків ідентифіковано п'ять видів еймерій. У більшості випадків еймеріоз був спричинений *Eimeria meleagrimitis* (47,3 %). Ооцисти *E. adenoeides* виявлено у посліді 26,9 % інвазованих птахів, *E. dispersa* – 13,4, *E. galloravonis* – 11,6, *E. innocua* – 1,8 %. Інвазію переважно реєстрували у вигляді асоціацій (62,5 %) з двох–трьох видів еймерій. Встановлено наступні асоціації: *E. meleagrimitis*, *E. adenoeides* (63,7 %); *E. meleagrimitis*, *E. galloravonis* (17,3); *E. meleagrimitis*, *E. dispersa* (10,2); *E. adenoeides*, *E. dispersa* (5,4); *E. meleagrimitis*, *E. adenoeides*, *E. galloravonis* (2,2); *E. meleagrimitis*, *E. adenoeides*, *E. galloravonis* (1,2 %). Еймеріоз у вигляді моноінвазій виявлено у 37,5 % індиків (*E. meleagrimitis* (56,3 %), *E. adenoeides* (22,7), *E. dispersa* (10,5), *E. galloravonis* (8,7), *E. innocua* (1,8 %).

* Науковий керівник: д. вет. н., професор Стибель В. В.

© Мазур І. Я., 2016

Ключові слова: індики, кокцидіоз, еймеріоз, *Eimeria*, поширення, екстенсивність інвазії, інтенсивність інвазії

УДК 619:616.993.192.1:636.592(477.8)

Мазур І. Я., здобувач

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького

РАСПРОСТРАНЕНИЕ ЭЙМЕРИОЗА ИНДЕЕК В ХОЗЯЙСТВАХ ЗАПАДА УКРАИНЫ

По результатам проведенных копроскопических обследований в хозяйствах Ивано–Франковской, Черновицкой и Львовской областей установлена инвазированность индеек эймериями. Эймериоз регистрировался в 88,9 % фермерских и 100 % приусадебных хозяйств. Средняя экстенсивность инвазии (ЭИ) эймериями в хозяйствах западных областей Украины составила 17,3 %, при минимальных и максимальных показателях интенсивности инвазии (ИИ) – 100–78300 ооцист в 1 г помета (ОГП). Инвазированность индеек была выше в приусадебных хозяйствах, в которых птицы содержатся с несоблюдением ветеринарно–санитарных и гигиенических условий (средняя ЭИ=42,9 %, максимальная ИИ=78300 ОГП). Низкие показатели экстенсивности и интенсивности инвазии эймериями зафиксированы в коммерческих фермерских хозяйствах: средняя ЭИ составила 7,1 %, максимальная ИИ – 14700 ОГП. В обследованных индеек идентифицировано пять видов эймерий. В большинстве случаев эймериоз был вызван *Eimeria meleagriditis* (47,3 %). Ооцисты *E. adenoides* обнаружены в помете 26,9 % инвазированных птиц, *E. dispersa* – 13,4, *E. galloravonis* – 11,6, *E. innocua* – 1,8 %. Инвазию преимущественно регистрировали в виде ассоциаций (62,5%) из двух–трех видов эймерий. Установлены следующие ассоциации: *E. meleagriditis*, *E. adenoides* (63,7 %); *E. meleagriditis*, *E. galloravonis* (17,3); *E. meleagriditis*, *E. dispersa* (10,2) *E. adenoides*, *E. dispersa* (5,4); *E. meleagriditis*, *E. adenoides*, *E. galloravonis* (2,2); *E. meleagriditis*, *E. adenoides*, *E. galloravonis* (1,2 %). Эймериоз в виде моноинвазии выявлен у 37,5 % индеек (*E. meleagriditis* (56,3 %), *E. adenoides* (22,7), *E. dispersa* (10,5), *E. galloravonis* (8,7), *E. innocua* (1,8 %).

Ключевые слова: индейки, кокцидиоз, эймериоз, *Eimeria*, распространение, экстенсивность инвазии, интенсивность инвазии

UDC 619:616.993.192.1:636.592(477.8)

Mazur I. Y.

Lviv National University of Veterinary Medicine and Biotechnologies
named after S. Z. Gzhytskyj

PREVALENCE OF EIMERIOSIS IN TURKEYS IN FARMS OF WESTERN UKRAINE

The results of the coprological survey in farms of Ivano–Frankivsk, Chernivtsi and Lviv regions set of turkeys infestation with *Eimeria*. Eimeriosis recorded in 88,9 % of farmers and 100 % of private households. The average extensiveness of invasion (EI) with *Eimeria* in farms of western regions of Ukraine amounted to 17,3 %, the minimum and maximum intensity of infestation indexes (II) – 100–78300 oocysts per 1 gram of litter (OPG). Infestation of turkeys was higher in individual farms in which birds are kept non–compliance with veterinary–sanitary and hygienic conditions (average EI=42,9 %; maximum II=78300 OPG). Lower rates extensiveness and intensity of infestation with *Eimeria* recorded in commercial farms: the average of EI was 7,1 %, the maximum II – 14700 OPG. In turkeys were identified five species of *Eimeria*. In most cases eimeriosis was caused by *Eimeria meleagriditis* (47,3 %). *E. adenoides* oocysts were found in 26,9 % of litter infested birds, *E. dispersa* – 13,4, *E. galloravonis* – 11,6, *E. innocua* – 1,8 %. Invasions recorded mainly in the form of associations (62,5 %) from two or three types of *Eimeria*. Established the

following associations: *E. meleagritidis*, *E. adenoeides* (63,7 %); *E. meleagritidis*, *E. gallopavonis* (17,3); *E. meleagritidis*, *E. dispersa* (10,2); *E. adenoeides*, *E. dispersa* (5,4); *E. meleagritidis*, *E. adenoeides*, *E. gallopavonis* (2,2); *E. meleagritidis*, *E. adenoeides*, *E. gallopavonis* (1,2 %). *Eimeriosis as monoinvasion detected in 37,5 % of turkeys* (*E. meleagritidis* (56,3 %), *E. adenoeides* (22,7), *E. dispersa* (10,5), *E. gallopavonis* (8,7), *E. innocua* (1,8 %).

Key words: turkeys, coccidiosis, eimeriosis, *Eimeria*, prevalence, extensity of invasion, intensity of invasion.

Вступ. Еймеріози спричинюються кишковими кокцидіями із роду *Eimeria*, характеризуються діареєю, ентеритами, втратою продуктивності та є надзвичайно важливою проблемою комерційного птахівництва. Щорічні економічні збитки світової індустрії птахівництва від еймеріозів оцінюються у 3 млрд. доларів, що виводить їх на перше місце за затратами серед усіх захворювань сільськогосподарських птахів [1, 2].

У індиків паразитує сім видів еймерій, з яких патогенними є чотири: *Eimeria meleagritidis* – паразитує в середній третині тонкого кишечника, *E. dispersa* – тонкому кишечнику, *E. gallopavonis* – нижній частині клубової кишки та товстому кишечнику, *E. adenoeides* – сліпій кишці [3].

Дослідження з поширення еймеріозів індиків як окремих нозологічних одиниць в Україні залишається не вивченим питанням [4]. Наявні лише окремі публікації щодо поширення збудників еймеріозів як складових компонентів паразитоценозів індиків у фермерських та присадибних господарствах центрального та південно-східного регіонів [5–9].

Метою досліджень було вивчення епізоотичної ситуації щодо еймеріозів індиків у господарствах різного типу утримання Івано–Франківської, Чернівецької та Львівської областей.

Матеріал і методи. Дослідження проведені у господарствах Івано–Франківської (Богородчанський, Городенківський, Долинський, Надвірнянський райони), Чернівецької (Кіцманський, Хотинський райони) та Львівської (Пустомитівський район), областей впродовж 2013–2015 років.

Всього обстежено копроскопічно з використанням флотаційних методів 1259 індиків одно–п'ятимісячного віку (900 – з фермерських, 359 – присадибних господарств).

Для визначення інтенсивності інвазії використовували метод Мак–Мастера [10]. Ідентифікацію еймерій проводили після культивування ооцист у 2 % розчині двохромовокислого калію до завершення їх споруляції за визначником [11].

Результати дослідження. За результатами проведених копроскопічних обстежень у господарствах Івано–Франківської, Чернівецької та Львівської областей встановлено інвазованість індиків еймеріями (табл. 1).

Еймеріоз реєструвався у 88,9 % фермерських та 100 % присадибних господарств з вирощування індиків. Середня екстенсивність інвазії еймеріями у господарствах західних областей України склала 17,3 %, за мінімальних та максимальних показників інтенсивності інвазії від 100 до 78300 ооцист у 1 г посліду.

Проведений аналіз результатів моніторингу епізоотичної ситуації щодо еймеріозу індиків в розрізі окремих господарств показав, що екстенсивність та інтенсивність інвазії залежить від типів та розмірів господарств, дотримання гігієнічних умов утримання птахів, проведення профілактичних заходів. Встановлено, що інвазованість індиків вища в присадибних господарствах, в яких птахи утримуються з недотриманням ветеринарно–санітарних та гігієнічних умов. Зокрема, середня екстенсивність інвазії становила 42,9 % за інтенсивності інвазії від 200 до 78300 ОГП. Нижчі показники екстенсивності та інтенсивності інвазії еймеріями встановлено у комерційних фермерських господарствах, так середня екстенсивність інвазії становила 7,1 %, за інтенсивності інвазії від 100 до 14700 ОГП.

Таблиця 1

Поширення еймеріозу індиків за різних способів їх утримання

№ з/п	Район, господарство	Досліджено проб	Івазовано еймеріями		
			індиків	ЕІ, %	ІІ, ОГП
Івано-Франківська область					
1	Надвірнянський, ТОВ «Агрофірма Добробут Прикарпаття»	100	11	11,0	200–11800
	присадибні	60	32	53,3	300–78300
2	Богородчанський, ТОВ «Зоотех»	80	6	7,5	100–1400
	ТОВ «Захід-Індик»	110	5	4,5	100–800
	ТОВ «Агрофірма Роси Карпат»	90	6	6,7	200–1200
	присадибні	56	26	46,4	400–64200
3	Долинський, ТОВ «Велес ІВ»	108	10	9,3	300–2600
	присадибні	50	23	46,0	200–43600
4	Городенківський, ТОВ «ВО УкрІндик»	116	8	6,9	100–2100
	присадибні	70	35	50,0	300–36400
Чернівецька область					
5	Кіцманський, ТОВ «ВО УПГ-ІНВЕСТ» ТМ «Сяйвір»	80	–	–	–
	ПП «Пан Індик»	96	4	4,2	100–700
	присадибні	48	16	33,3	300–16400
Львівська область					
6	Пустомитівський, ФГ «ДРОФА»	120	14	11,6	200–14700
	присадибні	75	22	29,3	400–27600
Всього:		1259	218	17,3	100–78300
Фермерські:		900	64	7,1	100–14700
Присадибні:		359	154	42,9	200–78300

У обстежених копроскопічно індиків ідентифіковано п'ять видів еймерій. У більшості випадків еймеріоз був спричинений *Eimeria meleagridis* (47,3 %). Ооцисти *E. adenoeides* виявлено у посліді 26,9 % інвазованих птахів, *E. dispersa* – 13,2, *E. gallopavonis* – 11,5, *E. innocua* – 1,1 %.

Інвазію переважно реєстрували у вигляді асоціацій (62,5 %) з двох–трьох видів еймерій. Встановлено наступні асоціації: *E. meleagridis*, *E. adenoeides* (63,7 %); *E. meleagridis*, *E. gallopavonis* (17,3); *E. meleagridis*, *E. dispersa* (10,2); *E. adenoeides*, *E. dispersa* (5,4); *E. meleagridis*, *E. adenoeides*, *E. gallopavonis* (2,2); *E. meleagridis*, *E. adenoeides*, *E. gallopavonis* (1,2 %).

Еймеріоз у вигляді моноінвазії виявлено у 37,5 % індиків (*E. meleagridis* (56,3 %), *E. adenoeides* (22,7), *E. dispersa* (10,5), *E. gallopavonis* (8,7), *E. innocua* (1,8 %).

Висновки.

1. У господарствах Івано-Франківської, Чернівецької та Львівської областей встановлено інвазованість індиків еймеріями. Еймеріоз реєструвався у 88,9 % фермерських та 100 % присадибних господарств.

2. Середня екстенсивність інвазії еймеріями становила 17,3 %, за інтенсивності інвазії від 100 до 78300 ооцист у 1 г посліду. У присадибних господарствах середня екстенсивність інвазії становила 42,9 %, фермерських – 7,1 %, за інтенсивності інвазії від 200 до 78300 та від 100 до 14700 ооцист у 1 г посліду відповідно.

3. Ідентифіковано п'ять видів еймерій: *Eimeria meleagridis* (47,3 %), *E. adenoeides* (26,9), *E. dispersa* (13,2), *E. gallopavonis* (11,5), *E. innocua* (1,1 %).

4. Інвазію переважно реєстрували у вигляді асоціацій (62,5 %) з двох та трьох видів еймерій.

Перспективи подальших досліджень. Планується провести дослідження з вивчення терапевтичної ефективності кокцидіостатиків у інвазованих еймеріями індиків.

Література

1. Blake D. P. Securing poultry production from the ever-present Eimeria challenge / D. P. Blake, F. M. Tomley // *Tren. Parasitol.* – 2014. – Vol. 30. – N. 1. – P. 12–19.
2. Dalloul R. A. Poultry coccidiosis: recent advancements in control measures and vaccine development / R. A. Dalloul, H. S. Lillehoj // *Expert. Rev.* – 2006. – Vol. 5 (1). – P. 143–163.
3. Chapman H. D. Coccidiosis in the turkey / H. D. Chapman // *Avian Pathol.* – 2008. – Vol. 37(3). – P. 205–203.
4. Богач М. В. Паразитарні хвороби індиків фермерських і присадибних господарств Півдня України / М. В. Богач, І. Л. Тараненко // *Аграрний вісник Причорномор'я: Зб. наук. праць.* – Одеса, 2003. – Вип. 21. – С. 311–317.
5. Богач М. В. Інвазійні хвороби свійської птиці / М. В. Богач, А. В. Березовський, І. Л. Тараненко. – К.: Ветінформ, 2007. – 224 с.
6. Богач М. В. Проблемні паразитози продуктивної птиці, засоби їх хіміотерапії та профілактики / М. В. Богач, Т. В. Богач // *Ветеринарна медицина.* – 2013. – Вип. 97. – С. 374–376.
7. Еймеріоз свійської птиці у господарствах центральних областей України, заходи боротьби і профілактики / Л. С. Короленко, В. А. Веселий, І. І., Коваленко та ін. // *Ветеринарна медицина України.* – 2012. – No 4. – С. 21–22.
8. Маршалкіна Т. В. Поширення гельмінтозів та прозоозів сільськогосподарської птиці регіону Дніпропетровщини / Т. В. Маршалкіна, Г. В. Заїкіна, А. В. Євтушенко // *Ветеринарна медицина.* – 2012. – Вип. 96. – С. 308–309.
9. Haug A. Counting coccidial oocysts in chicken faeces: A comparative study of a standard McMaster technique and a new rapid method / A. Haug, R. B. Williams, S. Larsen // *Vet. Parasitol.* – 2006. – Vol. 136(3–4). – P. 233–242.
10. Schnieder T. *Veterinärmedizinische Parasitologie* / T. Schnieder // Parey Verlag Stuttgart. – 2005. – 785 s.

Reference

- Blake, D. P., Tomley, F. M. (2014). Securing poultry production from the ever-present Eimeria challenge. *Tren. Parasitol.* 30 (1), 12–19.
- Dalloul, R. A., Lillehoj, H. S. (2006). Poultry coccidiosis: recent advancements in control measures and vaccine development. *Expert. Rev.* 5 (1), 143–163.
- Chapman, H. D. (2008). Coccidiosis in the turkey. *Avian Pathol.* 37(3), 205–203.
- Bogach, M. V., Taranenko, I. L. (2003). Parazytarni xvoroby indykiv fermers'kyh i prysadybnyh gospodarstv Pivdnyia Ukrainy / M. V. Bogach, // *Agrarnyj visnyk Prychornomor'ya: Zb. nauk. prac'.* – Odesa, 21, 311–317. (in Ukrainian)
- Bogach, M. V. (2007). Invazijni hvoroby svijs'koyi ptyci / M. V. Bogach, A. V. Berezovs'kyj, I. L. Taranenko. – K.: Vetinform, 224 s. (in Ukrainian).
- Bogach, M. V. (2013). Problemni parazytozy` produktyvnoyi ptyci, zasoby yix himioterapiyi ta profilaktyky / M. V. Bogach, T. V. Bogach // *Veterynarna medycyna.* 97, 374–376. (in Ukrainian).
- Korolenko, L. S. (2012). Ejmerioz svijs'koyi ptyci u gospodarstvax central'nyx oblastej Ukrainy, zahody borot'by i profilaktyky / L. S. Korolenko, V. A. Veselyj, I. I. Kovalenko ta in. // *Veterynarna medycyna Ukrainy.* 4, 21–22. (in Ukrainian).
- Marshalkina, T. V. (2012). Poshyrennya gel'mintoziv ta prozooziv sil's'kogospodars'koyi ptyci regionu Dnipropetrovshhyny / T. V. Marshalkina, G. V. Zaikina, A. V. Yevtushenko // *Veterynarna medycyna.* 96, 308–309. (in Ukrainian).
- Haug, A. (2006). Counting coccidial oocysts in chicken faeces: A comparative study of a standard McMaster technique and a new rapid method / A. Haug, R. B. Williams, S. Larsen // *Vet. Parasitol.* 136(3–4), 233–242.
- Schnieder, T. (2005). *Veterinärmedizinische Parasitologie.* Parey Verlag Stuttgart. 785 s.

Стаття надійшла до редакції 17.03.2016